

Nr 160.

Av herrar **Lindström** och **Mannerskantz**, om förhöjd pension åt reservstatspersonal, som avgått ur tjänst före den 1 juli 1936.

När vid 1925 års riksdag Kungl. Maj:ts proposition nr 127 angående provisorisk löne- och pensionsförbättring för reservstatspersonalen vid försvarsväsendet upptogs till avgörande av riksdagens kamrar, avgav dåvarande chefen för försvarsdepartementet, nuvarande statsministern, P. A. Hansson vid bemötandet av reservantargumenten inom bankoutskottet följande förklaring rörande sin och därmed givetvis även regeringens uppfattning om reservstatens ställning inom tjänstemannakårerna i allmänhet, och reservstatspensionärernas i synnerhet (riksd.-prot. II:45): "Jag vill till en början göra det påpekandet, att reservstatspersonalen befinner sig i ett helt annat läge¹ än andra statstjänare och att alltså även pensionärer på reservstat befinna sig i ett annat läge än pensionärer i allmänhet samt att det därför icke kan vara riktigt att, som reservanterna vilja göra gällande, jämställa dessa pensionärer med andra pensionärer, ty resultatet av ett sådant jämställande blir i själva verket, att ifrågakvarande pensionärer få det sämre än andra pensionärer.

När man införde reservstaten, var det för att möjliggöra att dugande officerare och underofficerare, när de lämnade aktiv tjänst, skulle kunna åtaga sig mot viss ersättning en längre tjänstgöringstid vid fredsutbildningen än gelikar i reserven och därmed också bättre vidmakthålla sin tjänsteduglighet än dessa andra. För att möjliggöra, att dugande officerare och underofficerare skulle kunna övergå till reservstaten, stipulerades, att dessa skulle åtnjuta en lön på reservstat, som var större än pensionen för officerare och underofficerare på aktiv stat, och att pensionerna för dessa reservofficerare och underofficerare skulle bestämmas till sådana belopp, att de, när de uppnådde pensionsåldern, icke skulle komma i ett sämre läge, än de hade gjort, därest de kvarstått på aktiv stat.

Sedan dessa stipulationer gjordes, har riksdagen reglerat lönerna för den aktiva personalen men har underlåtit att verkställa samma reglering för reservstatspersonalen. Med hänvisning till försvarsrevisionen har år efter år regleringen för denna reservstatspersonal uppskjutits, vilket gjort, att de utfästelser, som staten i själva verket givit åt dem, som kvarstå på reservstat eller fått pension, icke ha under de senare åren blivit av staten uppfyllda. Nu har riksdagen i år beslutat att återföra reservstatens löner till den ursprungliga relationen till lönerna på den aktiva staten. Vad som här påyrkas, är, att detsamma

¹ Kurs. här och i det följ. av oss.

skall ske beträffande pensionerna. *Men om riksdagen nu skulle följa reservanterna, skulle de, som under de senaste åren gått i pension på reservstat, ställas utanför. De principer, som ligga till grund för reservstaten, skulle på detta sätt överkorsas av statsmakterna. En officer har gått in på reservstaten i den förhoppningen, att han vid sin avgång från reservstaten skulle erhålla en pension, motsvarande den, han skulle fått, därest han kvarstått i aktiv tjänst, d. v. s. att staten skulle uppfylla den utfästelse, som den givit vid reservstatens inrättande. Följer man reservanterna överkorsa statsmakterna själva utgångspunkterna för sina egna anordningar. Det är emellertid så mycket viktigare, att det här blir en rättvis reglering, som man under flera år, sedan regleringen skedde för den aktiva personalen, faktiskt har berövat såväl dem, som stå kvar på reservstaten, som reservstatens pensionärer en del av vad som rätteligen borde ha tillkommit dem.*

Det skulle vara en dubbel orättvisa, om riksdagen nu, när det finns möjlighet att för framtiden återföra saken till det förhållande, som riksdagen avsåg, skulle kvarhålla dessa pensionärer i det sämre läget, och jag hemställer för min del, att kammaren måtte biträda utskottets förslag. — — — — —

''Jag skall endast förlänga debatten med att göra den frågan till herr Anderson i Råstock, om han kan ge något exempel på en enda civil tjänstemannagrupp, som är jämställd med reservstatspersonalen. Såvitt jag förstår intar denna tjänstemannagrupp en sådan särställning inom tjänstemannakåren, att där inte är någon jämförelse möjlig. Riktigheten av detta resonemang framgår också därav, att pensionskommittén, som i detta avseende vakar över sammanhanget, har tillstyrkt en anordning av det slag, som Kungl. Maj:t föreslagit. Pensionskommittén säger bland annat i sitt yttrande, efter att ha berört en del andra saker: '*Detta innebure enligt kommitténs mening gentemot reservstatspensionärerna en tydlig orättvisa, särskilt framträdande beträffande dem, som avgått från generals- eller regementsofficersbeställningar. Dessa komme nämligen, om inga särskilda åtgärder vidtoges, att även enligt kommitténs nämnda förslag*' — såvitt jag förstår det av herr Bäcklund här åberopade — '*befinna sig i ett sämre läge, än om de i stället för att hava övergått till reservstat kvarstått i närmast lägre beställning på aktiv stat och i denna pensionerats, ett förhållande som direkt strede mot den tanke, som ursprungligen låge till grund för bestämmandet av reservstatspersonalens pensionsvillkor.*'

Här föreligger sålunda ett verkligt undantagsfall. Det finns inte, såvitt jag känner, någon motsvarande tjänstemannagrupp, och därför kan inte heller ett beslut i enlighet med regeringens förslag i detta fall bli prejudicerande.

Jag tror att om herr Anderson i Råstock noga undersöker detta förhållande skall han ge mig fullt rätt och även erkänna, att det är rätt, att utskottets förslag här bifalles.''

Med detta principuttalande och med riksdagens godtagande av propositionen har väl egentligen allt sagts, som bort behöva sägas för att ställa 1936 års riks-

dagsbeslut angående den före den 1/7 1936 redan pensionerade f. d. reservstatspersonalen i sin rätta dager såsom ett svek mot givna utfästelser, drabbande just dem som *längst* fått bära orättvisorna. Tydligare än på sätt här skett torde knappast statens *förpliktelser* och reservstatspensionärernas *rättigheter* hava kunnat preciseras, vitsordas och fastslås såsom ett förpliktande prejudikat. Sålunda vitsordas här (liksom av lönenämnden i dess prot. 30/9 1924) relationsprincipens — d. v. s. reservstatslöner och pensionernas avpassande efter den aktiva statens löner och pensioner — existens och giltighet, relationens avpassande till och bibehållande vid viss minimigräns, reservstatspensionärernas berättigade krav på åtnjutandet av relationsprincipens tillämpning, reservstatspersonalens särställning inom tjänstemannakåren, varigenom befarade konsekvenser tillbakavisas etc.

Statsrådet Vennerström ansåg sig emellertid ej behöva taga hänsyn härtill och statsrådet J. Nilsson anser — jämlikt årets statsverksproposition — "icke skäl föreligga till frångående av den ståndpunkt, som statsmakterna intagit till förevarande fråga vid genomförandet av 1936 års beslut", vilken ståndpunkt statsrådet finner trots allt "helt överensstämmande med vedertagna principer". — Man må sannerligen ställa sig undrande inför ett sådant ståndpunktstagande i ett fall så i princip helt analogt med fallet från 1925. —

Vad statsmakternas ståndpunktstagande år 1936 beträffar, så må här erinras om, att spørsmålet ifråga ingick endast som en ringa och ur fleres synpunkter helt visst tämligen obetydlig detalj i det stora allt intresse uppslukande försvarsärendet — en helt ny försvarsordning — och låter det sig därför åtminstone tänkas, att åt densamma ej kunnat ägnas annan uppmärksamhet än mer i förbigående. Statsrådet Vennerströms desavouering av sin företrädare vid 1925 års riksdag kunde därför säkerligen tämligen obemärkt vinna riksdagens bifall. — Statsrådet J. Nilssons uppfattning om att statsmakternas ovan omnämnda ståndpunkt "helt överensstämmer med vedertagna principer" står i uppenbaraste strid mot den ståndpunkt, som enligt ovan hävdats vid och fastslagits av 1925 års riksdag. — Här må även erinras om den pensionsförbättring (Förhöjning II), som 1925 kom redan pensionerad f. d. *aktiv* personal till del samt vidare om 1922 års riksdags beslut att medgiva pensionsförbättring åt redan pensionerad f. d. militär befattningshavare. De "vedertagna" principerna ha sålunda otvivelaktigt att uppvisa vissa luckor.

Redan långt före 1936 hade den aktiva staten (i likhet med vad som föregick 1925) tillerkänts pensionsförbättringar, som först senare (1936) kommo att återverka på reservstatspersonalens pensioner. Genom dessa pensionsförbättringar (förhöjning I år 1925) på belopp varierande mellan 250 och 768 kronor och den förhöjning av pensionerna på 36—324 kronor, som år 1935 kom till stånd i samband med fastställandet av 1935 års militära tjänstepensionsreglemente var den år 1925 i viss mån återställda — enligt lönenämndens eget utlåtande blev den för vissa kategorier aldrig fullt återställd (se sid. 11 i prop. 127/1925) — relationen bruten. 1930 års försvarskommission konstaterade

rade också, hurusom till dåvarande reservstatspersonal utgående löner och pensioner, 'ställda i relation till löneförmånerna på aktiv stat, äro icke oväsentligt sämre än de, som erbjödös vid reservstatens införande 1915'. Här må endast påvisas, hurusom exempelvis en före den 1/7 1936 pensionerad f. d. major på reservstat uppbär en pension, som med 344 kr. *understiger* kaptens i högsta löneklassen på aktiv stat pension och detta trots, att enligt 1914 års godtagna principer majorens pension *ej må understiga kaptensens* samt att en före den 1/7 1936 pensionerad f. d. reservstatsunderofficers i högre löneklassen pension är över 600 kr. *lägre* än vad han har rätt att fordra, och dock var det, som 1937 års bankoutskott i sitt utlåtande nr 30 mycket riktigt erinrar om, *förlitandet på ursprungsprincipens fasthållande av statsmakterna som varit av väsentligt inflytande på vederbörandes beslut att på sin tid övergå till reservstat.*

Man hade haft anledning förvänta, att statsmakterna snarast sökt åstadkomma rättelse och därvid i full konsekvens med 1925 års beslut låtit de då redan pensionerade bli delaktiga av en pensionsreglering uppåt, *som återställde den ursprungliga relationen.* Men i stället förhalades frågan till 1936 års riksdag, varvid i strid mot givna utfästelser och i trots av 1925 års prejudicerande beslut pensionärerna ställdes utanför.

Försök från intresserat håll att vinna rättelse hava hittills strandat. Och detta till trots

att befarade konsekvenser av 1925 års beslut helt uteblivit,

att man haft att stödja sig på prejudikatet från 1925,

att det — enligt prop. 225/1936 — 'såväl av försvarskommissionen som av ett flertal myndigheter har ansetts vara förenligt med rätt och billighet, att den personal, som — — — eller avgått därifrån med pension, kommer i åtnjutande av de förbättrade — — — pensionsvillkor, som kunna komma att bli knutna till den nya reservstaten'';

att bankoutskottet vid 1937 års riksdag i sitt utlåtande över likalydande motioner i ärendet (I: 68 och II: 250) 'mot bakgrunden av vad tidigare i denna fråga förekommit icke kunnat undgå att finna visst fog föreligga för den av 1930 års försvarskommission uttalade uppfattningen, att vissa billighetsskäl tala för en förbättring av pensionsvillkoren jämväl för den redan avgångna reservstatspersonalen'';

att försvarsväsendets lönenämnd i sitt utlåtande av den 1 december 1937 över i ärendet avgivna underdåniga framställningar ingalunda såsom vid 1925 års reglering ställt sig helt avvisande, utan

dels genom sitt tydliga modifierade ståndpunktstagande till 1925 års beslut — nämnden förklarar nämligen, att reservpersonalen i fråga 'synes nämligen med visst fog hava kunnat göra anspråk på förbättrade löneförmåner samtidigt med den aktiva personalen. Därför måste', fortsätter nämnden, 'alldeles särskilda skäl anses hava talat för att den personal, som redan avgått

med pension från beställning på reservstat, skulle bliva delaktig av de år 1925 för reservstatspersonalen införda förbättrade pensionsförmånerna'',

dels genom sitt förslag om en ev. pensionsförbättring enligt särskilda grunder för pensionärerna

ovedersägligen nu givit uttryck för en välvillig och positiv inställning till frågan.

Här må vidare framhållas, att den reglering, som tillkom 1925, var av *provisorisk natur*. Dess logiska fullföljande — en *definitiv* reglering — kom till stånd i och med 1936 års beslut. Pensionärernas inbegripande i provisoriet borde, synes det, hava inneburit en ovillkorlig försäkran om deras inbegripande även i den definitiva regleringen.

Nu är emellertid förhållandet det, att regleringen uppåt år 1936 blev av vissa skäl för vissa kategorier betydligt *kraftigare än vad som erfordrades för den ursprungliga relationens återställande*. Icke desto mindre — och däremot göres ingen invändning — restes inga betänkligheter mot att låta den äldre, ej pensionerade reservstatspersonalen (ett 30-tal) bli delaktig av förmåner, som den aldrig haft anledning att vare sig göra anspråk på eller hoppas på. Men de gamla pensionärerna (ett 250-tal, varav ej mindre än ett 170-tal fallit för åldersgränsen efter 1925) *berövades sin rätt att erhålla den ursprungliga relationen för sin del återställd*.

Lönenämnden 1937 liksom även bankoutskottet 1937 synes emellertid endast hava kalkylerat med *1936 års pensioner oavkortade*. Härigenom har man å båda hållen kommit till ett ekonomiskt slutresultat, som tydligen verkat avskräckande. Visserligen förhåller det sig så, att såväl försvarskommissionen och flertalet myndigheter som även officers- och underofficersförbunden ansett rätt och billigt — måhända till stor del på grund av de långa förhålningsperioderna —, att pensionärerna komme helt i åtnjutande av 1936 års pensionsbelopp, men i de s. k. reservstatsdelegerades (reservstatspersonalens särskilt utsedda ombud) framställning har kravet konsekvent anslutit sig till *rättsprinciper* och sålunda *begränsats* till de i regel betydligt *lägre* belopp, som bli en följd av den ursprungliga relationens återställande. Delegerade hava sålunda aldrig yrkat, att — som lönenämnden vill göra troligt — få ''upp-bära i förhållande till dessa med omkring 50 procent höjda löner avvägda pensioner''. Anspråken hava av de delegerade ställts betydligt blygsammare och sålunda till sina ekonomiska verkningar ej oväsentligt lägre än de av löne-nämnd och bankoutskott angivna.

Vad den ekonomiska sidan i övrigt beträffar, må här erinras om,

att det här ifrågasatta förstärkningsanslaget är ett anslag statt på avskrivning,

att anslaget ifråga redan efter ett par år torde kunna rymmas inom en kostnadsram av årets anslagsstorlek för reservstaterna,

att 1936 års kostnadsram på 148 miljoner för försvarsväsendet, i vilken ram reservstaterna ingå med c:a 2 miljoner kr., ej lär kunna komma att nå-

gonsin röna inverkan av de ökade kostnaderna; det löpande årets förslagsanslag för reservstaterna stannar vid c:a 950.000 kronor och nyrekryteringen lär näppeligen kunna komma att ske i raskare takt, än att kostnaderna för reservstaterna — här ifrågasatt kostnadsökning medräknad — kommer att under här ifrågavarande tid ligga under de 2 miljonerna, samt slutligen

att den härav föranledda kostnadsökningen intet annat är än — som dåvarande statsrådet P. A. Hansson uttrycker det — (se riksd. prot. år 1925 II: 45) — "en del av vad som rätteligen borde ha tillkommit dem" (pensionärerna), d. v. s. *en del av ett av staten under de många gångna åren reservstaten undanhållet belopp*, som nu i någon mån bör kunna hinna ställas till de rätte ägarnes förfogande, innan de fulländat sitt levnadslopp.

Lönenämndens nu föreliggande förslag till *pensionsförbättring* vittnar, som redan framhållits, om nämndens positiva inställning till ärendet samtidigt som det givetvis innebär en ekonomisk förbättring för pensionärerna, därest det samma skulle föredragas framför övriga förslag. Vi vilja emellertid ej underlåta att erinra om att genom en s. k. pensionsförbättring en helt *ny* princip lanceras i omsorgen om att söka rätta till en mot reservstatspersonalen begången orättvisa. Såsom principen föreslagits tillämpad blir också denna orättvisa endast *delvis* avhjälpd. — *Relationsprincipen* däremot, sådan den av reservstatsdelegerade hävdas, grundar sig på en gång fastställda principer och genom deras konsekventa tillämpning blir orättvisan *logiskt hävd*. Någon pensionsförbättring i egentlig mening har heller ej av delegerade ifrågasatts; de begära endast, att givna utfästelser tillämpas.

Lönenämndens förslag kan emellertid, på grund av vad ovan påvisats, ej utan vidare avvisas. Önskvärt är dock, att en ur relationsprincipens synpunkt sett rättvisare differentiering av procentsatsen tages under omprövning.

1927 års bankoutskott har visserligen i sitt utlåtande nr 30 på där anförda skäl ej ansett sig kunna utan förslag i ämnet från Kungl. Maj:ts sida förordade såsom i viss mån av utskottet befogade ansedda, av försvarskommissionen förordade åtgärderna, men då nu såväl bankoutskottet som lönenämnd, enligt vad ovan påvisats, i mycket torde hava grundat sina resp. utlåtanden på ofullständiga premisser, i det att reservstatsdelegerades ekonomiskt begränsade förslag tydligen ej kommit till omprövning, och då ovanstående utlåtanden i sin tur givetvis i sin ordning influerat 1936 års riksdags och nuvarande försvarsministerns avvisande hållning, våga vi under åberopande i övrigt av vad här framhållits hemställa, att riksdagen måtte upptaga ärendet till förnyad behandling och besluta,

att den före den 1 juli 1936 pensionerade f. d. reservstatspersonalen måtte i pensionshänseende tillerkännas den rättsställning, som tillkommer sagda personal enligt 1914 års senare riksdags beslut och därmed godtagna principer, samt sålunda snarast komma i åtnjutande av den pensionsreglering, som därav kan betingas eller annorledes kan befinnas skälig.

Stockholm i januari 1938.

Rickard Lindström.

Axel Mannerskantz.
